Työehdot-osasto/Lehto 9.2.2023

Eduskunnan talousvaliokunta
TaV@eduskunta.fi

Kuulemistilaisuutenne 10.2.2023

U 85/2022 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi pakkotyöllä valmistettujen tuotteiden kieltämisestä unionin markkinoilla (KOM(2022) 453 lopullinen)

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK tukee esitystä ja toivoo Suomen valtion edistävän sitä. Pakkotyö on vakava ihmisoikeusloukkaus, joka on viime vuosina lisääntynyt.

Esityksessä on paljon hyvää mutta myös korjattavaa. Kiinnitämme huomiota seuraaviin seikkoihin.

Esityksessä ei velvoiteta yrityksiä korjaamaan tai korvaamaan pakkotyön uhreille aiheutuneita vahinkoja. Tämä on erityinen puute esityksessä. Viittaamme esimerkiksi Yhdysvaltoihin, jossa korvauksen vaatiminen on mahdollista. Uhreille maksettava korvaus voisi myös mahdollistaa sen, että pakkotyöllä valmistetut tuotteet vapautettaisiin markkinoille, jolloin niitä ei tarvitsisi tuhota.

On perusteltua, että pakkotyöllä valmistetut tuotteet eivät päädy markkinoille. Tuotteiden tuhoaminen ei kuitenkaan ole ekologisesti kestävä ajatus. Periaatteena voisi olla, että tuotteet tuhottaisiin vain, jos pakkotyötä ei poistettaisi tai korjattaisi.

Todistustaakan asettaminen viranomaisille merkitsee käytännössä sitä, että pakkotyötä olisi vaikea tai lähes mahdotonta havaita. Tällainen näyttötaakka merkitsee käytännössä myös pitkää tutkinta-aikaa. Tutkinta-aikana tuotteet, joihin epäillään liittyneen pakkotyötä, olisivat Euroopan unionin markkinoilla ja uhrit joutuisivat odottaman oikeuksiaan. Tämä ei ole hyväksyttävä tilanne. Esimerkiksi Yhdysvalloissa yrityksen tulee tietyissä tilanteissa osoittaa, että niiden valmistamisessa ei ole käytetty pakkotyötä.

Viranomaisilla tulee olla laajat mahdollisuudet selvittää epäiltyä pakkotyötä. Täytyy olla mahdollisuus selvittää tuotantoketjuja, sopimusten sisältöjä ja seikkoja, joita nyt yrityssalaisuudet suojelevat. On absurdia ajatella, että viranomaiset ammattiliitoista ja muista kansalaisjärjestöistä puhumattakaan voisivat tehokkaasti selvittää pakkotyötä, jos kaikki on salaista tai todistustaakka on viranomaisilla.

Valtioiden on tehtävä yhteistyötä pakkotyön poistamiseksi. Valtioiden väliseen yhteistyöhön ei kuitenkaan pidä luottaa liikaa. Joillakin valtioilla voi olla etua olla puuttumatta pakkotyöhön. Tämänkään takia todistustaakka ei voi olla viranomaisilla.

Kaikenlaiset työvoiman väärinkäytökset ovat sitä todennäköisempiä, mitä pitempiä tuotanto- ja alihankintaketjut ovat. Alihankintaketjut olisi tämän vuoksi rajoitettava kolmeen.

Työehdot-osasto/Lehto 9.2.20223

Pakkotyö on kielletty yksiselitteisesti kansainvälisissä sopimuksissa ja kansallisessa lainsäädännössä. Pakkotyötä käytetään vain sen tuottaman taloudellisen hyödyn takia. Pakkotyö on yhtä tuomittavaa, olipa kyse minkä suuruisista yrityksistä hyvänsä. Tämän vuoksi pienille ja keskisuurille yrityksille ei lähtökohtaisesti tule sallia helpotuksia.

Huolestuttavaa on myös se, että esityksen mukaan yrityksen huolellisuusvelvoiteprosessit otettaisiin huomioon esimerkiksi, kun tehdään päätöstä jatkotutkimusten tarpeellisuudesta. Tähän liittyy riski siitä, että yritykset ottavat käyttöön niin sanottuja heikkoja huolellisuusvelvoiteprosesseja tutkinnalta suojautuakseen.

Tämä esitys ja monet muut Euroopan unionissa jo säädetyt tai tekeillä olevat samaan tematiikkaan liittyvät sääntelyinstrumentit (esimerkiksi yritysvastuudirektiivi) perustuvat osittain sidosryhmien tekemiin ilmoituksiin viranomaisille, mitkä ilmoitukset voivat sitten johtaa tutkinnan aloittamiseen. Jotta esimerkiksi ammattiliitot voisivat selvittää pakkotyötä, ne tarvitsevat tietoa yritysten toimitusketjuista. Tämän vuoksi on säädettävä yritysten velvollisuudesta julkaista tietoja toimitusketjuistaan. Myös tullitietojen tulee olla julkisia.

Yritykset ja julkinen sektori (kansainvälisen työjärjestön ILO:n selvityksen mukaan myös julkinen sektori käyttää pakkotyötä) ovat avainasemassa, jos halutaan estää pakkotyötä. Pakkotyötä on vain sen takia, että siitä saa merkittävää taloudellista hyötyä.

Esityksessä ei kuitenkaan ole tehokkaita työkaluja valtioiden harjoittamaan pakkotyöhön puuttumiseksi. Tällaisia työkaluja voisi olla esimerkiksi mahdollisuus kieltää kokonaan tietyiltä korkean riskin alueilta peräisin olevien tuotteiden maahantuonti.

Sanktioista säätäminen ei saa jäädä jäsenvaltioille. Muutoin mahdollistetaan shoppailumahdollisuus. On myös konkreettisemmin huolehdittava siitä, että sanktiot ovat tehokkaita. Yrityksille säädettävät seuraamusmaksut ovat rangaistuksia tehokkaampia.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Lisätiedot lakimies Anu-Tuija Lehto
anu-tuija.lehto@sak.fi
puh. 040 778 1080